

Monika Kaczmarczyk

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0001-6829-463X

e-mail: m.kaczmarczyk@wpaps.uz.zgora.pl

Paulina Borek

Uniwersytet Zielonogórski

e-mail: 90359@g.elearn.uz.zgora.pl

Justyna Mróz

Uniwersytet Zielonogórski

e-mail: jmroz782@gmail.com

RESOCJALIZACJA POPRZEZ INKLUZJĘ NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI PENITENCJARNEGO KOŁA NAUKOWEGO PRISON

Wprowadzenie

Resocjalizacja to proces, który ma na celu przywracanie jednostkom, które popełniły przestępstwa, zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie i prowadzenia życia zgodnie z ogólnie przyjętymi normami. W ostatnich latach koncepcja inkluzji staje się coraz bardziej istotna w dziedzinie resocjalizacji. Inkluzja odnosi się do podejścia, które dąży do uwzględnienia różnorodności jednostek, w tym osób popełniających przestępstwa, i zapewnienia im równych szans na uczestnictwo w społeczeństwie. W tym artykule skupimy się na znaczeniu inkluzji w resocjalizacji oraz jej implikacjach dla praktyki. Jednocześnie wskażemy, jak działalność studentów w procesie resocjalizacji w więzieniu może odegrać istotną rolę w poprawie perspektyw i jakości życia osadzonych oraz w przygotowaniu ich do reintegracji społecznej po opuszczeniu zakładu karnego. Studenci mogą aktywnie uczestniczyć w różnych aspektach procesu resocjalizacji, a ich zaangażowanie może przynieść korzyści zarówno osadzonym, jak i samym studentom.

Podstawowe zagadnienia pedagogiki resocjalizacyjnej

Przegląd działalności Penitencjarnego Koła Naukowego PRISON należy rozpocząć od wyjaśnienia podstawowych pojęć związanych z pedagogiką resocjalizacyjną. Przedmiotem pedagogiki jest wychowanie jako proces świadomego oraz celowego kształtowania ludzkich zachowań, osobowości, postaw życiowych czy ról społecznych według wcześniej założonych wzorów bądź modeli zachowań człowieka, tj. ideału pedagogicznego.

Zagadnienie łączy się również z dodatkowymi wpływami, które wywierane są na daną jednostkę poprzez środowisko społeczno-kulturowe – ów proces nazywa się socjalizacją (Hurrellmann 1994, s. 16). Zaznaczyć trzeba, że zadaniem socjalizacji jest przystosowanie jednostki do jej funkcjonowania w określonym społeczeństwie, co w przypadku pedagogiki skorelowane jest ze wspomnianym wcześniej wychowaniem zgodnie z założonym wzorcem. Gdy dochodzi do zaburzeń w procesie socjalizacji, sięga się do dyscypliny, jaką jest pedagogika resocjalizacyjna (Pytka 2005a, s. 9-10). Termin resocjalizacja niesie za sobą trudność w jednoznacznym zdefiniowaniu ze względu na wieloaspektowość zagadnienia.

Czesław Czapów, charakteryzując pedagogikę resocjalizacyjną, zwraca uwagę, iż zajmuje się ona „eliminowaniem względnie stałych ustosunkowań wychowanka, stwarzających trudności wychowawcze” oraz „wpływa tym samym na kształtowanie tego rodzaju składników osobowości, jakimi są postawy”. Wychowanie resocjalizujące, nazywane także pewną odmianą rzeczywistości wychowawczej, rozróżniane jest na podstawie takich elementów, jak: sam proces wychowania; sytuacja, w której przebiega proces oraz osoby podlegające temu procesowi (Czapów i Jedlewski 1971, s. 40-41). Marian Kalinowski podaje, że: „resocjalizacja jest odmianą procesu wychowawczego, który z jednostki wadliwie przystosowanej do wymogów życia społecznego czyni jednostkę ponownie zsocjalizowaną, tzn. uspołecznioną, samodzielną i twórczą” (Urban i Stanik red. 2007, s. 253). Zofia Sękowska, definiując pojęcie resocjalizacji, zwraca uwagę na takie procesy, jak: wykołajenie wychowawcze i społeczno-prawne nieletnich, metody i wyznaczniki w oddziaływaniach resocjalizacyjnych, dynamika i profilaktyka, a także uwarunkowania wczesnej przestępczości (Sękowska 2001, s. 59). Lesław Pytka zagadnienie wiąże z osobami, które z różnych powodów wykazują objawy nieprzystosowania i wykołajenia społecznego, przestępczości oraz paraprzestępczości – a więc z osobami, u których nie powiódł się proces zarówno wychowania, jak i socjalizacji. Z praktycznego punktu widzenia dyscyplina ta zmierza do modyfikacji pewnych parametrów osobowościowych oraz zachowań charakteryzowanych jako niekorzystne, szkodliwe, patologiczne czy wadliwe, opierając się na teorii wychowania (Pytka 2005b, s. 9-11).

Każda z przedstawionych definicji zwraca uwagę i koncentruje się na najważniejszych elementach podejmowanych działań resocjalizacyjnych. Zarys klasycznych ujęć pojęcia resocjalizacji pozwala na rozwinięcie innych kluczowych elementów związanych z jednostką analizy.

W świetle tak nakreślonej teorii oraz niniejszego artykułu warto wskazać także na zjawisko prizonizacji. Zagadnienie stworzył Donald Clemmer, a skupia się ono na obyczajach, stylach oraz całości kultury więziennej – poprzez te czynniki więzień wraz z upływem lat odbywanej kary poddaje się wymienionym wpływom środowiska, co wiąże się także z pojęciem degradacji psychicznej (Miszewski 2021, s. 17-18). Instytucje

takie jak zakłady karne czy areszty śledcze niosą za sobą zagrożenie deprywacji, które wynika w tej perspektywie ze zmiany dotychczasowego życia skazanego. Podstawowa definicja tego zjawiska określa, iż jest to „stan wywołany brakiem możliwości zaspokojenia istotnej potrzeby lub popędu” (*Słownik języka polskiego PWN*).

Implikacje praktyczne inkluzji w resocjalizacji

Inkluzja w resocjalizacji odnosi się do idei uwzględniania wszystkich osób, niezależnie od ich historii przestępczej, pochodzenia, wieku czy innych czynników. To podejście zakłada, że każda jednostka ma prawo do szansy na poprawę swojego życia i powrót do społeczeństwa, bez względu na swoje wcześniejsze zachowania.

Założeniem inkluzji w resocjalizacji jest przekonanie, że proces resocjalizacji powinien być oparty na poszanowaniu godności i praw człowieka. Oznacza to, że osoby popełniające przestępstwa powinny być traktowane z szacunkiem i uczciwością, a proces resocjalizacji powinien być ukierunkowany na pomoc w rozwiązywaniu problemów, które mogły przyczynić się do popełnienia przestępstwa.

Resocjalizacja inkluzyjna jest charakterystyczna dla społeczeństwa otwartego, nazywanego również społeczeństwem dla wszystkich (Konopczyński 2006b, s. 26). Idea inkluzji (czyli włączenia społecznego) wymaga z tego powodu szerszego spojrzenia oraz kompleksowego rozważenia i badania kwestii osób doświadczających marginalizacji lub społecznego wykluczenia. W literaturze polskojęzycznej możemy napotkać różne metody przedstawiania problemów związanych z interakcjami pomiędzy działaniami resocjalizacyjnymi, penitencjarnymi i socjalnymi, prowadzonymi z perspektyw różnych dziedzin naukowych, takich jak prawo, pedagogika, kryminologia oraz praca socjalna. Rozpoczynając od podejścia integrującego (Pytko 2000, s. 35), przy rozważaniu zagadnień związanych z obszarem tzw. resocjalizacji inkluzyjnej, warto uwzględnić dorobek pedagogiki społecznej, szczególnie wkład naukowy jej prekursorów i kontynuatorów. Na szczególną uwagę zasługują poglądy Heleny Radlińskiej, która uważała, że badania i działania splatają się wzajemnie. Połączenie teorii z praktyką jest nieuniknione i zasadne (Radlińska 1932, s. 97).

Implementacja inkluzji w działalności praktycznej oznacza:

1. Redukcję recydywy: jednym z głównych celów resocjalizacji jest zapobieganie ponownemu popełnianiu przestępstw przez osoby, które były już karane. Inkluzja może przyczynić się do redukcji recydywy, ponieważ skupia się na indywidualnych potrzebach i możliwościach osoby skazanej. Daje jej szansę na rozwijanie umiejętności społecznych, zawodowych i życiowych, które pomogą uniknąć powrotu do przestępczości.
2. Wzmacnianie społecznej spójności: inkluzja w resocjalizacji może przyczynić się do wzmacniania społecznej spójności. Poprzez wspieranie osób skazanych w pro-

cesie reintegracji społecznej społeczeństwo może zyskać bardziej zaangażowanych i odpowiedzialnych obywateli.

3. Ochronę praw człowieka: inkluzja w resocjalizacji jest zgodna z fundamentalnymi zasadami praw człowieka. Zabezpiecza prawa osób skazanych do godności, równości i uczciwego traktowania. Daje możliwość rehabilitacji, a nie tylko kary.
4. Indywidualne podejście: implementacja inkluzji w resocjalizacji wymaga indywidualnego podejścia do każdej osoby skazanej. Programy resocjalizacyjne powinny być dostosowane do indywidualnych potrzeb, umiejętności i okoliczności każdej osoby.
5. Współpracę między sektorami: efektywna inkluzja w resocjalizacji wymaga współpracy między sektorem resocjalizacji, edukacji, opieki zdrowotnej i innych dziedzin. Osoby skazane mogą potrzebować wsparcia w różnych obszarach swojego życia, dlatego istotne jest zapewnienie im dostępu do różnych usług i programów.

Personel pracujący w systemie resocjalizacji powinien być przeszkolony w zakresie inkluzji i praw człowieka. To kluczowy element skutecznej implementacji inkluzji w praktyce.

Pedagogika serca jako przełom w oddziaływaniach resocjalizacyjnych

W literaturze naukowej poświęca się nieznaczną uwagę osadzonym kobietom, które wychowują dzieci w izolacji, w przywężniennym Domu Matki i Dziecka. Często pomija się socjalizację dzieci, które żyją w warunkach izolacji penitencjarnej. Istnieje przekonanie, że możliwość ich wychowania tworzy szanse na przeprowadzenie skutecznej resocjalizacji, a bliskość i połączenie emocjonalne matka-dziecko jest nierozzerwalne. Dlatego polskie prawo daje matkom możliwość wychowywania swoich dzieci nawet w warunkach izolacji penitencjarnej, gdy odbywają karę pozbawienia wolności (Kaczmarczyk i Toroń-Fórmanek 2022, s. 56).

Prekursorką w tworzeniu przywężniennych domów matki i dziecka była Maria Łopatkowa. Trzydzieści lat temu, dzięki niej, w zakładzie karnym dla kobiet w Krzywańcu powstało miejsce, gdzie matki więźniarki mogą wychowywać swoje dzieci, zachowując ważne więzi rodzinne. Maria Łopatkowa zwróciła przede wszystkim uwagę, że dzieci w wieku poniżej 10 lat mają zdolność do wyrażania miłości, co potwierdza przykład ich przywiązania do rodziców. Wyjątkiem są tutaj najmłodsze dzieci, które wychowuje się w rodzinach zdominowanych przez egocentryzm rodziców i nie tworzą one przywiązania do swoich rodziców, zastępując je uczuciami względem opiekunów. Dlatego ważna jest właściwa organizacja procesu wychowania dzieci w wieku do dziesiątego roku życia. Łopatkowa, zgodnie z podejściem Janusza Korczaka, traktuje dzieci jako pełnoprawnych ludzi, dlatego też postuluje zastąpienie władzy rodzicielskiej opieką

rodzicielską, która łączy się z opieką, a nie z traktowaniem dziecka jak rzeczy. Stąd wynika, że rodzice lub wychowawcy nie powinni narzucać dzieciom swojej woli, a przeemoc i kary nie są odpowiednie (Korczak 1992, s. 58), ponieważ mogą one negatywnie wpływać na rozwój fizyczny i psychiczny dziecka. Łopatkowa zamiast tego proponuje wychowywać poprzez kształtowanie wzorców osobowych i wzorców postępowania. Dzieci naśladują zachowanie dorosłych, nawet jeśli robią to nieświadomie. Celem jest utrwalenie w dziecku pozytywnych wzorców zachowań w procesie socjalizacji pierwotnej. Wskazując na wychowanie najmłodszych dzieci, M. Łopatkowa uważa, że najlepiej byłoby, gdyby były one wychowywane przez oboje rodziców do dziesiątego roku życia, zgodnie z naturalnym rytmem życia, który został zaburzony przez konieczność pracy poza domem. Dlatego, jeśli konieczne jest korzystanie z instytucji w celu wychowania dzieci, najlepiej byłoby, gdyby opiekunami były osoby, które mogą zapełnić emocjonalną przestrzeń dziecka (tamże, s. 27). Podobnie jak w koncepcji Janusza Korczaka, Maria Łopatkowa podnosi potrzebę, aby wychowawca stał się wzorem dla wychowanków. Powinien być obecny w kluczowych momentach ich życia, gotów do otwartej komunikacji i radzenia w potrzebie. Koncepcja ta kwestionuje tradycyjne podejście do wychowania, które przyznaje rodzicom i nauczycielom władzę nad dziećmi, i traktuje je jako partnerów na równych prawach. Warto wspomnieć, że M. Łopatkowa przyczyniła się do stworzenia możliwości wspólnego przebywania matki i dziecka w szpitalach po porodzie. Dodatkowo jej inicjatywa doprowadziła do powstania żłobków przy zakładach karnych, mających na celu zachowanie naturalnej więzi między matką a dzieckiem, co pozwala na naturalny rozwój psychofizyczny dziecka i tworzy możliwość przeprowadzania resocjalizacji skazanych poprzez proces wychowania dziecka (tamże, s. 43).

Resocjalizacja – przegląd systemowy

W systemach karnych na całym świecie resocjalizacja jest jednym z kluczowych celów więziennego systemu penitencjarnego. To proces mający na celu przywrócenie skazanych do społeczeństwa, zapobieganie recydywie i pomaganie więźniom w znalezieniu lepszego życia po opuszczeniu murów więzienia. Poniżej przyjrzymy się bliżej pojęciu resocjalizacji w więzieniu, jej znaczeniu i wyzwaniom.

Rozważając treści zawarte w polskiej literaturze przedmiotu, zwłaszcza według Czesława Czapowa (Czapów 1978, s. 36-40), w kontekście pedagogiki resocjalizacyjnej, można zauważyć, że żadna strategia oddziaływań nie jest pozbawiona wpływu na wartości i normy społeczne. Każda z tych strategii posiada aspekt związany z etyką i filozofią człowieka, a także jej strukturę teoretyczną, gdzie wykorzystuje się i adaptuje udokumentowane i zweryfikowane tezy z obszarów nauk społecznych, psychologii oraz kryminologii. Wszystko to ma na celu wypracowanie wartościowych i teoretycznie

uzasadnionych zaleceń w warstwie trzeciej, czyli w obszarze metodologii, które przyczyniają się do poprawy sytuacji i losu osób borykających się z trudnościami w dostosowaniu do społeczeństwa (Pytko 2008, s. 191).

Resocjalizacja w więzieniu to proces skupiony na przywróceniu więźniów do społeczeństwa poprzez zmianę ich zachowań i postaw. Jest on długotrwały, obejmuje edukację, terapię, szkolenie zawodowe i inne formy wsparcia. Celem jest zredukowanie recydywy, czyli ponownego popełniania przestępstw po opuszczeniu więzienia oraz zapewnienie więźniom narzędzi do prowadzenia uczciwego i satysfakcjonującego życia po odbyciu kary. Poniżej przedstawiono filary, na których opierają się oddziaływania resocjalizacyjne:

1. Edukacja: programy edukacyjne w więzieniu pozwalają więźniom zdobywać wiedzę i umiejętności, które mogą być przydatne po wyjściu na wolność. Mogą to być zajęcia z nauki czytania i pisania, nauki języków obcych, matematyki, a nawet zdobywania wykształcenia na poziomie szkoły średniej czy wyższym.
2. Szkolenie zawodowe: dla wielu więźniów zdobycie umiejętności zawodowych jest kluczowe. Programy szkoleniowe pozwalają więźniom zdobywać kwalifikacje zawodowe, które mogą pomóc im znaleźć pracę po wyjściu z więzienia.
3. Terapia i wsparcie psychologiczne: są one istotne dla więźniów z problemami emocjonalnymi, uzależnieniami czy traumami. Pomagają one więźniom zrozumieć przyczyny swojego zachowania i pracować nad jego kontrolą.
4. Przywracanie więźniom praw obywatelskich: prawo do głosowania może pomóc im poczuć się bardziej zaangażowanymi w społeczeństwie i procesy demokratyczne.
5. Programy resocjalizacyjne i reintegracja społeczna: obejmują różne formy wsparcia, takie jak doradztwo zawodowe, wsparcie w znalezieniu mieszkania czy programy dla więźniów wychodzących na przepustki przedterminowe. Pomagają one więźniom przygotować się do życia po odbyciu kary.

Mimo znaczenia resocjalizacji w więzieniu istnieje wiele wyzwań, które mogą utrudniać jej efektywność, w tym również wcześniej wspomniany proces prizonizacji czy podkultura więzienna mająca znaczny wpływ na funkcjonowanie osób osadzonych w izolacji. Najistotniejsze wyzwania systemu resocjalizacji to:

1. Przeciążenie systemu więziennego: liczba więźniów i ograniczone zasoby mogą sprawić, że programy resocjalizacji są niewystarczające lub niedostępne dla wszystkich potrzebujących.
2. Trudności w znalezieniu pracy: nawet po ukończeniu programów szkoleniowych więźniowie mogą mieć trudności ze znalezieniem pracy ze względu na stygmatyzację i brak doświadczenia zawodowego (Nowak 2017, s. 31-45).
3. Rekultywacja więźniów z poważnymi problemami: niektórzy więźniowie mogą mieć problemy z takimi zachowaniami jak przemoc czy uzależnienia, co sprawia, że ich readaptacja społeczna jest bardziej skomplikowana (Marczak 2009, s. 79-90).

4. Krótka kara więzienia: w przypadku skazanych na krótkie kary więzienia czas spędzony w więzieniu może być zbyt krótki, aby umożliwić pełną resocjalizację (Szczepanik 2019, s. 69).

Studencka działalność – Penitencjarne Koło Naukowe PRISON

Działalność Koła Naukowego PRISON jest związana i w głównej mierze opiera się na procesie inkluzji społecznej, często nazywanym także procesem integracji społecznej bądź kształceniem integracyjnym. Najczęściej przytaczana definicja tego zjawiska należy do Tadeusza Majewskiego: „przez integrację społeczną należy rozumieć włączanie i akceptowanie osób niepełnosprawnych jako pełnoprawnych i aktywnych uczestników różnych przejawów życia społecznego, aby mogły korzystać z dóbr kultury i cywilizacji oraz je współtworzyć” (Majewski za: Doroba 2010, s. 7). Pojęcie w teorii wyraża opiekę i wsparcie osób z niepełnosprawnościami, lecz w praktyce ma wymiar interdyscyplinarny oraz wielopłaszczyznowy – dotyczy więc różnych aspektów związanych z marginalizacją i wykluczeniem społecznym (Ernst-Milerska 2022, s. 182-184). Ostatnia z wymienionych kwestii związana jest z terminem ekskluzji społecznej, która polega na „trwałym wykluczeniu (usunięciu, odrzuceniu) określonej osoby bądź pewnej grupy osób z życia społecznego (tzw. wypchnięcie na peryferie społeczeństwa)” (Cała-Walcinkiewicz 2022, s. 259).

Ustawodawca w art. 67 § 3 Kodeksu Karnego Wykonawczego podaje: „W oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne” (Dz.U. z 2023 r., poz. 127). W świetle niniejszych rozważań i profilu działalności Koła Naukowego PRISON uwagę najbardziej skupiają frazy: „zajęcia kulturalno-oświatowe” oraz „podtrzymywanie kontaktów ze światem zewnętrznym”. Do najczęściej stosowanych w tym względzie form aktywności zalicza się udostępnianie audycji radiowe bądź telewizyjne, dostęp do prasy i gier, możliwość uczestnictwa w zorganizowanych zajęciach w świetlicy. Kolejną możliwością jest tworzenie przez skazanych zespołów, które mają na celu prowadzenie działalności sportowej, oświatowej oraz kulturalnej. Zakres możliwych aktywności jest także rozszerzony o zgodę na organizowanie działalności artystycznych, takie jak: konkursy literackie, wernisaże prac i prezentacja wyrobów rękodzielniczych, spektakle teatralne czy udział w różnego typu warsztatach. Istotnym elementem w życiu skazanego są kontakty ze światem zewnętrznym, do którego powróci po odbyciu kary – budują one w osobie odbywającej karę przekonanie, że nadal jest członkiem swojego środowiska (Szczygiel 2002, s. 169-170).

Działalność studentów w kołach naukowych jest ważnym i rozwijającym aspektem edukacji wyższej. Koła naukowe to organizacje studenckie, które skupiają się na badaniach naukowych, rozwoju intelektualnym i zgłębianiu wiedzy w konkretnych dziedzinach. Poniżej przedstawiono kilka kluczowych aspektów związanych z działalnością naukową studentów w kołach naukowych:

1. Badania naukowe: koła naukowe umożliwiają studentom zaangażowanie się w badania naukowe w ramach swojej dziedziny studiów. To daje im szansę na rozszerzenie wiedzy poza programem nauczania i rozwijanie umiejętności badawczych.
2. Integracja w społeczność naukową: działalność w kole naukowym pozwala studentom poznać innych entuzjastów danej dziedziny i nawiązać kontakty z osobami o podobnych zainteresowaniach. To może prowadzić do wartościowych relacji zawodowych i naukowych w przyszłości.
3. Rozwijanie umiejętności praktycznych: członkowie kół naukowych często zdobywają praktyczne umiejętności, takie jak przeprowadzanie badań, analiza danych, tworzenie raportów naukowych, a nawet umiejętności interpersonalne, które są cenne zarówno w dziedzinie nauki, jak i poza nią.
4. Publikacje naukowe: niektóre koła naukowe mają możliwość publikacji wyników swoich badań w czasopismach naukowych lub prezentacji na konferencjach naukowych. To może stanowić cenny punkt w ich CV i pomaga w budowaniu reputacji jako badaczy.
5. Przygotowanie do dalszej kariery naukowej: dla studentów, którzy planują kontynuować naukę na poziomie magisterskim lub doktorskim, działalność w kółkach naukowych może stanowić doskonałe przygotowanie do prowadzenia własnych badań naukowych.
6. Współpraca z wykładowcami: często wykładowcy uczestniczą jako doradcy lub opiekunowie w działalności kół naukowych. To umożliwia studentom bliską współpracę z doświadczonymi naukowcami i uzyskanie cennych wskazówek i wsparcia.
7. Popularyzacja nauki: niektóre koła naukowe angażują się także w działalność popularyzacyjną, organizując prelekcje, warsztaty czy konkursy dla szkół średnich. To pomaga w propagowaniu nauki i zwiększaniu zainteresowania nią w społeczeństwie.

Działalność w kołach naukowych to znacznie więcej niż tylko zajęcie dodatkowe. To okazja dla studentów do zaangażowania się w badania, rozwijania rozmaitych umiejętności, budowania relacji z innymi entuzjastami nauki i przygotowania się do przyszłej kariery naukowej lub zawodowej. To również sposób na wzbogacenie doświadczenia edukacyjnego i uczestnictwo w tworzeniu wiedzy naukowej.

Działania inkluzyjne z więźniami odnoszą się do podejścia, które ma na celu uwzględnienie i wsparcie więźniów, aby umożliwić im pełniejszy udział w społeczeń-

stwie i zapobiec ich wykluczeniu społecznemu po opuszczeniu instytucji penitencjarnej. Inkluzja więźniów jest ważna zarówno ze względów humanitarnych, jak i społecznych. Oto kilka działań inkluzyjnych, które kierowane są do więźniów:

1. Programy kształcenia i szkolenia zawodowego: dostarczanie więźniom możliwości nauki i zdobywania umiejętności zawodowych jest kluczowym aspektem działań inkluzyjnych. Programy edukacyjne i szkolenia zawodowe pozwalają więźniom rozwijać się intelektualnie i zdobywać umiejętności, które mogą być przydatne po wyjściu na wolność.
2. Opieka zdrowotna i terapia: zapewnienie opieki zdrowotnej i dostępu do terapii dla więźniów jest niezbędne do zaspokojenia ich potrzeb zdrowotnych, zarówno fizycznych, jak i psychicznych. Wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego jest szczególnie ważne, ponieważ więźniowie często doświadczają problemów psychicznych.
3. Programy resocjalizacji i reintegracji społecznej: mają na celu pomóc więźniom w reintegracji społecznej po opuszczeniu więzienia. Mogą obejmować wsparcie psychologiczne, doradztwo zawodowe, pomoc w poszukiwaniu pracy i zakwaterowaniu, a także wsparcie w budowaniu relacji z rodziną i społeczeństwem.
4. Programy terapeutyczne i edukacyjne: dla więźniów z problemami związanymi z przemocą, uzależnieniem od substancji lub innymi trudnościami, programy terapeutyczne i edukacyjne mogą być kluczowe dla ich rehabilitacji. Te programy pomagają więźniom zrozumieć przyczyny swojego zachowania i pracować nad ich kontrolą.
5. Dostęp do kultury i sztuki: działania kulturalne i artystyczne mogą być częścią działań inkluzyjnych w więzieniach. Tworzenie możliwości uczestnictwa więźniów w zajęciach z zakresu sztuki, muzyki czy literatury może pomóc w rozwijaniu kreatywności i wyrażaniu siebie w pozytywny sposób.
6. Przywracanie więźniom praw obywatelskich: działania inkluzywne powinny również obejmować przywracanie więźniom praw obywatelskich, w tym prawa do głosowania, jeśli przepisy to umożliwiają. Udział w procesie demokratycznym może pomóc więźniom poczuć się bardziej zaangażowanymi w społeczeństwo.
7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi: wiele organizacji pozarządowych angażuje się w działalność inkluzyjną z więźniami, świadcząc wsparcie i oferując środki dla programów resocjalizacyjnych, edukacyjnych czy terapeutycznych.

Działania inkluzyjne z więźniami stanowią istotny aspekt procesu korekcji i resocjalizacji. Pomagają one więźniom przygotować się do życia po wyjściu z więzienia i zmniejszają ryzyko ponownego popełnienia przestępstwa. Jednocześnie działania te podkreślają znaczenie humanitarnego traktowania więźniów i respektowania ich godności.

Podsumowanie

Resocjalizacja w więzieniu odgrywa kluczową rolę w zapobieganiu recydywie i przywracaniu więźniów do społeczeństwa. To proces, który wymaga długotrwałego zaangażowania, wsparcia i zasobów, aby pomóc więźniom w prowadzeniu uczciwego życia po opuszczeniu więzienia. Pomimo licznych wyzwań skuteczna resocjalizacja może pomóc w tworzeniu społeczeństwa bezpieczniejszego i bardziej zintegrowanego.

Inkluzja w resocjalizacji ma istotne znaczenie dla zapewnienia godności, równości i szans na poprawę życia osobom skazanym. To podejście przyczynia się do redukcji recydywy, wzmacniania spójności społecznej i ochrony praw człowieka. Aby skutecznie wdrażać inkluzję, konieczne jest indywidualne podejście, współpraca między sektorami oraz odpowiednie szkolenie personelu. Wszystko to zmierza do tworzenia bardziej sprawiedliwego i humanitarnego systemu resocjalizacji, w którym niewątpliwie istotną rolę odgrywają studenci, współtworząc przestrzeń do oddziaływań resocjalizacyjnych.

Bibliografia

- Cała-Wacinkiewicz E. (2022), *Ekskluzja społeczna a konstytucyjnie uwarunkowana godność człowieka*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 5(69).
- Czapów C., Jedlewska S. (1971), *Pedagogika resocjalizacyjna*, PWN, Warszawa.
- Doroba M. (2010), *Normalizacja, integracja i inkluzja społeczna w życiu osób niepełnosprawnych. Możliwości i ograniczenia. Część 1. Edukacja*, „Szkola Specjalna”, 1(252), t. LXXI.
- Ernst-Milerska R. (2022), *Inkluzja społeczna jako projekt edukacyjny. Pedagogiczne implikacje stanowiska Kościoła Ewangelickiego w Niemczech*, „Paedagogia Christiana”, 1/49.
- Hurrelmann K. (1994), *Struktura społeczna a rozwój osobowości: wprowadzenie do teorii socjalizacji*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań.
- Kaczmarczyk M., Toroń-Fórmanek B. (2022), *Osadzone. Sytuacja kobiet w izolacji penitencjarnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Kalinowski M. (2008), *Struktura procesu resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, red. B. Urban, M. Stanik, PWN, Warszawa.
- Konopczyński M. (2006a), *Metody twórczej resocjalizacji*, PWN, Warszawa.
- Konopczyński M. (2006b), *Teoretyczne podstawy metodyki oddziaływań resocjalizacyjnych*, PWN, Warszawa.
- Korczak J. (1992), *Jak kochać dziecko*, IKL, Warszawa.
- Marczak, M. (2009), *Obraz byłego więźnia w ocenie pracowników instytucji pomocowych – analiza badań*, [w:] *Zagadnienia readaptacji społecznej skazanych*, red. F. Kozaczuk, Wydawnictwo URZ, Rzeszów, s. 79-90.
- Miszewski K. (2021), *Funkcjonowanie w izolacji więziennej skazanych na ekstremalnie długie kary pozbawienia wolności a szansa na udaną readaptację po zwolnieniu*, „Szkola Specjalna”, 1.

- Nowak B.M. (2017), *Kapitał ludzki i społeczny w procesie reintegracji społecznej ekswieźniów i ich rodzin*, [w:] *Resocjalizacja, readaptacja i reintegracja społeczna – problemy, programy i perspektywy rozwoju komunikacji*, red. I. Mudrecka, Wydawnictwo Pedagogium, Warszawa.
- Pytko L. (2000), *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Pytko L. (2005a), *Kara, miłosierdzie, resocjalizacja. Sakralizacja versus: utylizacja „ludzkich odpadów”*, „Opieka – Wychowanie – Terapia”, 1-2.
- Pytko L. (2005b), *Resocjalizacja – anachronizm czy nowe wyzwanie? Opieka Wychowanie Terapia*, „Resocjalizacja Polska”, 1.
- Pytko L. (2008), *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Radlińska H. (1932), *Badania społeczne i praktyka pracy społecznej*, „Oświata i Wychowanie”, 10, osobna odbitka.
- Resocjalizacja* (2007), red. B. Urban, J.M. Stanik, t. 1, PWN, Warszawa.
- Rogers C.R. (1959), *A Theory of Therapy, Personality, and Interpersonal Relationships: As Developed in the Client-Centered Framework*, [w:] *Psychology: A Study of a Science. Formulations of the Person and the Social Context*, Vol. 3, red. S. Koch, McGraw Hill, New York, pp. 184-256
- Sękowska Z. (2001), *Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej*, wyd. 2, Wydawnictwo WSPS, Warszawa.
- Słownik języka polskiego PWN*, red. L. Drabik, E. Sobol, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2022, Warszawa.
- Szczepanik R. (2019), *Znaczenie doświadczenia pobytu w więzieniu dla dynamiki karier przestępczych recydywistów. Perspektywa interakcyjna*, „Archiwum Kryminologii”, t. XLI, nr 1, s. 65-123.
- Szczepanik R., Śliwerski A. (2017), *Obietnice bez pokrycia. Etyczne i prawne granice (nie) ujawniania informacji o przestępstwie w badaniach naukowych i psychoterapii*, „Przegląd Badań Edukacyjnych”, 1(24).
- Szczygieł G.B. (2002), *Społeczna readaptacja skazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Wydawnictwo Temida 2, Białystok.

Resocjalizacja poprzez inkluzję na przykładzie działalności Penitencjarnego Koła Naukowego PRISON

Streszczenie: Współczesna resocjalizacja to obszar, w którym pojęcie inkluzji zyskuje coraz większe znaczenie. Inkluzja w resocjalizacji oznacza podejście, które stawia na pierwszym miejscu uwzględnienie różnorodności jednostek borykających się z trudnościami społecznymi i przestępczością, oraz dąży do pełnego ich uczestnictwa w procesie resocjalizacji. Jest to podejście, które kładzie nacisk na akceptację, równość, współpracę oraz integrację, a nie

wyłączenie czy segregację. W niniejszym artykule przyjrzymy się bliżej koncepcji inkluzji w resocjalizacji, jej cele oraz implikacje praktyczne, pokazując, jak może ona przyczynić się do bardziej efektywnego i humanitarnego podejścia do rehabilitacji i reintegracji osób do społeczeństwa.

Słowa kluczowe: resocjalizacja, inkluzja, prizonizacja, więzienne macierzyństwo, korekcja

Resocialization and inclusion on the example of the students activities of the PRISON Penitentiary Club in prison

Summary: Contemporary resocialization is an area in which the concept of inclusion is becoming more and more important. Inclusion in social rehabilitation means an approach that gives priority to taking into account the diversity of individuals struggling with social difficulties and crime, and strives for their full participation in the social rehabilitation process. It is an approach that emphasizes acceptance, equality, cooperation and integration, not exclusion or segregation. In this article, we will take a closer look at the concept of inclusion in rehabilitation, its goals and practical implications, showing how it can contribute to a more effective and humane approach to the rehabilitation and reintegration of people into society.

Keywords: resocialization, inclusion, prisonization, prison motherhood, correction